

Szülői nézetek vizsgálata az óvodás korú gyermekekkel kapcsolatos értékelvárások, észlelt jellemvonások és a kedvenc Disney-hercegnők összefüggésében

Tóth Brigitta, F. Lassú Zsuzsa

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar Neveléstudományi Tanszék

Absztrakt

A média hatásának erősségéről és irányáról megoszlanak a vélemények, azonban a kutatók abban egyetértenek, hogy a gyermekek nemekkel kapcsolatos gondolkodását a média is befolyásolja. Kérdőíves vizsgálatunkban arra kerestük a választ, hogy hogyan látják a szülők gyermekeik kedvenc Disney hercegnőit, van-e összefüggés a gyermekek személyiségvonásai, a szülők értékpreferenciái és a kedvenc hercegnők jelleme között. A válaszadó 1310 szülő véleménye alapján úgy találtuk, hogy a Disney-hercegnős mesét fogyasztó gyerekek többsége a mesék főhősein keresztül a nők társadalmi szerepének változatos reprezentációját ismeri, ugyanakkor fiúk és lányok eltérő női főhősöket preferálnak. Vizsgálatunk szerint a szülők saját karakterpreferenciája, gyermekükről adott jellemzésük és a gyermekek felé támasztott érték alapú elvárások a gyermek neme által is meghatározottan összefüggenek azzal, hogy melyik Disney-karaktert látják gyermekeik kedvencének.

Kulcsszavak: Disney-hercegnők, óvodások, szülői nézetek, nemi különbségek

A Disney animált karakterei, a mesékben elhangzó dalok, a történetek témája több generáció közös kulturális értékei szerte a világon (Faherty, 2001). A Disney-hercegnős mesék nőképpével foglalkozó korai elemzések szerint a Disney-hercegnők élete a ház köré szorul, a cselekmény szempontjából paszszívak, nem „megmentőek” és korlátozottak a romantikus lehetőségeik (Davis, 2006; England et al., 2011; Towbin et al., 2004). Az újabb kutatási eredmények azonban már elismerik, hogy a régi hercegnőkhöz képest az újabb hercegnők androgünebbek, aktívabbak, „megmentőbbek” és a szerelmi választásaikban is szabadabbak (Davis, 2006; England et al., 2011). A régi és az új Disney-hercegnők külön-külön talán nem tökéletesek, de összességében jól illeszkednek a modern kor nőképpéhez, amiben a hagyományos értékek

szerint élő, azokat elfogadó és szerető nők mellett a világmentő, harcos amazonok is büszkén vállalhatják saját magukat (Hine et al., 2018a).

E változatosság felismerése különösen fontos, ha a Disney hercegnős mesefilmek gyermekekre való hatását kívánjuk vizsgálni. Fontos kérdés ugyanakkor a szocializáció folyamatában az adott gyermek jellemvonásainak, adottságainak és a szülői nevelés érték-alapú céljainak befolyásoló hatása, melyet ismereteink szerint még senki nem vizsgált a mesefilmekkel összefüggésben. Jelen kutatásban ezért arra vállalkoztunk, hogy megvizsgáljuk az összefüggést a kedvenc Disney-hercegnők reprezentációja és a gyermekek karakter- és érték-alapú jellemzése között – ahogyan azt a szülők látják.

Médiahatás

Giroux (1995) szerint a gyermekeknek szánt animációs filmekre legtöbbször elsősorban mint a szórakozás lehetőségére gondolunk, annak ellenére, hogy azok a hagyományos tanulási helyzetekhez hasonló erővel képesek közvetíteni a gondolatokat és a szerepmoделlek által megjelenített értékeket, valamint hozzájárulnak a felnőttek világának, ezen belül a nemek társadalmában elfoglalt helyének megértéséhez is (Hinkins, 2007).

Molen és van der Voort (2000; idézi Towbin et al., 2004) szerint, míg a felnőttek még könnyebben tanulnak írásos információkból, addig a mai gyerekek a legtöbbet már a képi üzenetekből, többek között a filmekből tanulhatják, az így elsajátított viselkedés akár még erősebb is lehet, mint a hétköznapiokból vett minták erőssége (Bandura, 2009). Más kutatók azt is megállapították, hogy a filmek pedagógiai hatása és a gyermekek médiaértése az ismételt megtekintések számával arányosan növekszik (Crawley et al., 1999), és az utánpótlás egész korán, akár már csecsemőkorban megfigyelhető (Mumme & Fernald, 2003).

Az animációs filmekből csodált karakterek modellezése folyamán a gyerekek a nemi alapú viselkedésformákat, kifejezéseket, gesztusokat és attitűdöket is képesek elsajátítani (Baker-Sperry, 2007; Coyne et al., 2014). Ez azért vet fel a pedagógia számára is érdekes kérdést, mert kutatások sora igazolja, hogy a média által közvetített üzenetek sztereotip módon ábrázolják a nemeket, fajokat, életkori csoportokat és szexuális irányultságokat (England et al., 2011; Junn, 1997). A nemi sztereotípiák megjelenése a médiában, és ezen médiatartalmak fogyasztása befolyásolja mind a nők, mind a férfiak viselkedését a nemekkel szemben (Coyne et al., 2014), ugyanakkor a történetekben szereplő csoportok megnövekedett képviselője vagy a szerepek eltérő tartalma megváltoztathatja a társadalom tagjainak nézeteit, viselkedését és gondolkodásmódját az adott csoportokkal, például a nemekkel kapcsolatosan (Towbin et al., 2004).

Halim és munkatársai (2013) eredményei szerint a legnagyobb televíziós hatásnak kitett négyéves lányoknál már megfigyelhető, hogy elfogadóbbak azzal a hagyományos nézettel, hogy a lányok kevésbé jók, mint a fiúk és

ebből adódóan alacsonyabb társadalmi státuszt érdemelnek. Durkin (1985; idézi Towbin et al., 2004) szerint ugyanakkor, ha a gyerekek nem hagyományos nemi szerepábrázolást látnak a nekik szánt médiatartalmakban, akkor nemi normáik sem korlátozódnak a hagyományokra. Mivel a gyermekeknek készült vizuális tartalmak közül egyértelműen kiemelkednek a Disney mesefilmjei, és mivel ezek majdnem százéves múlttal rendelkezve egyaránt képviselik a hagyományos és a modern nemi szerepábrázolást (Garabedian, 2015), ezért jelent kutatásban a Disney hercegnős mesefilmjeit vizsgáljuk.

A Disney-hercegnő-jelenség

A Disney-animációk között külön franchise-t alkotnak a Disney-hercegnős (DH) mesék, és a ráépülő marketingnek köszönhetően a DH-k nem csak az animációs filmekben, hanem a kisgyermek, fiúk és lányok életének szinte minden területén jelen vannak (Wohlwend, 2009). A társaság hivatalos oldalán 2023-ig tizennégy hercegnős filmet és ezekben tizenöt DH-t nevezett meg: *Hófehérke és a hét törpe* (1937), *Hamupipőke* (1950), *Csipkerózsika* (1959), *Ariel – A kis hercegnő* (1989), *Belle – A szépség és a szörnyeteg* (1991), *Jázmín – Aladdin* (1992), *Pocahontas* (1995), *Mulan* (1998), *Tiana – A hercegnő és a béka* (2009), *Aranyhaj és a nagy gubanc* (2010), *Merida* (2012), *Anna és Elza – Jégvarázs I–II.* (2013, 2019), *Vaiana* (Moana) (2016) és *Raya és az utolsó sárkány* (2021). A kutatók és az alkalmi kulturális kritikusok is egyetértenek abban, hogy a hercegnők többek, mint animációsfilm-karakterek, sokkal inkább gyermekkori kulturális ikonok, szerepmodellek (Eisenhauer, 2017). Ennek nyomán számos kutatás vizsgálja a DH-filmeket és -karaktereket (Garabedian, 2015; Golden & Jacoby, 2018; England et al., 2011; Davis, 2006; Hurley, 2005; Lacroix, 2004; Lester, 2010; Parasecoli, 2010; Sharmin & Sattar, 2018; Stover, 2013; Thompson & Zerbinos, 1995; Wohlwend, 2009).

Garabedian (2015) szerint a DH-karakterek 3 szakaszba sorolhatók. A Klasszikus DH-k közé tartozik *Hófehérke* (1937), *Hamupipőke* (1950), és *Csipkerózsika* (1959). A DH-k feminista olvasatában ezek a nők sokszor tehetetlen, sorsukat passzívan elszenvető vagy konkrétan cselekvésképtelen szereplők (ld. *Csipkerózsika*), akik első látásra szerelembe esnek és megmenekülésüket másoknak (elsősorban férfiaknak) köszönhetik (Jill et al., 1996; idézi Cordwell, 2016). Garabedian (2015) a „közép időbe” tartozónak tekinti *Arielt* (1989), *Belle* (1991), *Jázmint* (1992), *Pocahontast* (1995), *Mulant* (1998) *Tianat* (2009) és *Aranyhaj* (2010). England és munkatársai (2011) szerint a korábbi filmekkel ellentétben a középső korszak filmjei olyan hercegnőket mutatnak be, akik a klasszikus hercegnőknél sokkal erősebbek és én-hatékonyabbak. Az ebbe a csoportba tartozó női karakterek a feminizmus törekvéseihez hasonlóan olyan nők, akik a társadalmi kötelekektől való szabadulással küzdenek, ugyanakkor a boldogságuk még mindig a szerelemmel kapcsolódik össze (Garabedian, 2015). Garabedian (2015) a „Haladó-

nak” nevezett csoportba sorolta Meridát (2012) és a Jégvarázs (2013, 2019) című mese hercegnőit, Annát és Elsát, mi pedig ezt a csoportot kiegészítettük az azóta hivatalos DH-ként jegyzett Moanaval (2016, a magyar mozikban Vaiana) és Rayával (2021). Cordwell (2016) szerint az ebbe a körbe tartozó hercegnők a legfüggetlenebbek és leghatározottabbak, akiknek céljai túlmutatnak saját boldogságukon.

A hercegnők tehát különböznek, eltérő karakterük jól tükrözi a nők társadalmi szerepfejlődését, elmozdulását a hagyományos alárendelő, szépségre és aláztatra épülő női szereptől az ész, kitartás, elhivatottság, bátorság és függetlenség jellemezte modern női karakter felé. Felvetődik ugyanakkor a kérdés, hogy a gyermekek észlelik-e ezt a szerepfejlődést a DH-k karakterében, és ha igen, ez miben nyilvánul meg?

A Disney-hercegnők hatása

Coyne és munkatársai (2016) eredményei szerint a gyerekek Disney-hercegnők iránti rajongása összefügg a gyerekek viselkedésében megfigyelhető, sztereotípiáknak megfelelő nőies viselkedések mértékével. Golden és Jacoby (2018) szintén megtalálták a 3–5 éves lányok játékviselkedésében az általuk ismert hercegnő karakterek hatását, elsősorban az öltözködés, a szépség, a viselkedés és a fiúktól való elkülönülés témáiban. A DH-k ugyanakkor sokfélék, de vajon érzékelik-e ezt a sokféleséget a gyerekek, és hat-e rájuk a szerepjellemzők változása?

Hine és munkatársai (2018a) eredményei szerint a gyerekek felismerik, hogy a Disney-hercegnők bizonyos tulajdonságaik mentén különböznek egymástól, az általános „hercegnő” definíálás azonban nem változik: a hercegnők a gyerekek fejében továbbra is elsősorban szépek. A hatásvizsgálatok összességében azt támasztották alá, hogy a Disney Hercegnő kultúrával való kapcsolattartás befolyásolhatja a nemi sztereotípiákat, erősítheti a sztereotip női viselkedést a lányok és fiúk körében egyaránt (Orenstein, 2011; Wohlwend, 2009, 2012; Coyne et al., 2016). Wohlwend (2009, 2012) ugyanakkor arról számol be, hogy a Disney-hercegnőket kedvelő lányok és fiúk játékok során egyaránt használják a történeteket, de azokat a korlátozó nemi szerepekkel együtt néha módosítják is, vagyis a gyerekek képesek a látottakat felülírni és újraértelmezni. Ehhez az újraértelmezéshez azonban szükségesnek tűnik a médiaüzenetekkel kapcsolatos kritikus gondolkodás, például a nemi szerepekre vonatkozóan (Silverman, 2009). A kritikus gondolkodásra való képesség támogatása ugyanakkor a szülői és intézményi nevelés tudatos, értékékként elismert célja kell legyen.

Értékek a gyermeknevelésben

Az értékek az önmagunkhoz és a világhoz való viszonyulásunk alapkövei. Ahogyan Farkas Zoltán (2007) írja: „Az értékek (...) egyrészt az értékelés

szempontjaiként szolgálnak a létezők értelmezésében, illetve ezen belül a létezők értékelésében. Másrészt azonban az értékeléssel összefüggésben az értékek a cselekvések kognitív motívumait is képezhetik, az adott értékeknek leginkább megfelelő cselekvésekre, illetve az adott értékeknek leginkább megfelelő létezők elérésére, megvalósítására készítve az egyéneket.” (Farkas, 2007, p. 69). Shalom Schwartz (2003) tíz olyan alapértéket határozott meg, amelyek különböző mértékben minden kultúrában megtalálhatók, és amelyek az egyéneket sajátos célok és viselkedések felé irányítják. Ez a tíz érték: önállóság, stimuláció (ösztönzés), hedonizmus, teljesítmény (elismerés), hatalom, biztonság, konformitás, tradíció, jóindulat és univerzalizmus. Az értékek két dimenzió mentén oszthatók fel négy magasabb rendű érték-kategóriára, melyek párban szemben állíthatók: Nyitottság a változásra – Megőrzés, Önmeghaladás – Önmegvalósítás (ld. 1. ábra). A dimenzionális szemlélet miatt az individuális értékválasztás Schwartz szerint nem teljesen szubjektív, mivel a tíz alapérték egymással dinamikus viszonyban áll, és ugyan az egyén, az adott társadalmi és családi viszonyok között, „szabadon” dönthet arról, hogy melyik értéket tartja önmaga számára a legfontosabbnak, azonban a többi érték viszonylagos fontossága a belső logika alapján meghatározott (Füstös & Szalma, 2011).

1. ábra

Schwartz értékmodellje

(Forrás: Schwartz, 2006 alapján Bodor et al., 2019, p. 27)

A European Social Survey keretében lefolytatott kutatások a magyar emberekre általában jellemzőnek találják a tradicionális, biztonságra törekvő értékviszonyulást (Kapitány & Kapitány, 2012; Pál, 2016), ugyanakkor az egyének által preferált értékek a családi struktúra, életkor vagy az iskolázottság függvényében változó fontosságúak. Csurgó és Kristóf (2012) a 2008–2010 évi adatokat elemezve azt találták, hogy a megkérdezett magyar válaszadók

számára a Biztonság, a Jóindulat és az Univerzalizmus voltak a legfontosabb értékek, függetlenül a demográfiai háttérüktől, azonban az Önállóság és az Elismerés/Teljesítmény értékeket fontosabbnak tartották a fiatalabbak, az alternatív családformákban (nem házasságban) élők és a magasabban iskolázottak.

Hasonló eredményre jutottak a gyermeknevelési értékvizsgálatok, amennyiben azt találták, hogy a szülők demográfiai jellemzői összefüggést mutatnak azzal, hogy a szülők melyik értékeket tartják a gyereknevelés szempontjából fontosnak. Xiao és Andes (1999) szerint az alacsonyabb szocioökonómiai státuszúak és kevésbé képzettek a gyermekükben kialakítandó értéként inkább a konformitást, míg a magasabb státuszúak és felsőfokú végzettségűek inkább az önirányítást preferálták. Csurgó és Kristóf (2012) eredményei alapján a magyar szülők, családformától függetlenül többségében az őszinteséget, a felelősségérzetet, az önállóságot és a mások tiszteletét tartják olyan értékeknek, melyeket szívesen látnának a gyerekeikben. Az engedelmesség és a takarékoság inkább az alacsonyabb végzettségűek számára, az önzetlenség pedig az idősebbek és a több gyereket nevelő családok számára fontos. Eccles és munkatársai (1990) szerint a szülők gyermekükkel szemben támasztott teljesítményelvárásait a gyerekek neme és a szülők nemi sztereotípiái is befolyásolják. Mivel magyar nyelven nem találtunk kutatást, ami azzal foglalkozik, hogy a szülők milyennek látják óvodás korában és milyennek szeretnék látni később gyermeküket ezért a gyermekkel kapcsolatos szülői megítélést és várakozást saját fejlesztésű skálák mentén vizsgáltuk, felhasználva Schwartz érték-profilját (Schwartz, 1992; Nguyen et al., 2000).

A kutatás

A kutatás célja a DH-mesék kedveltségének megismerése és az ezzel összefüggő tényezők vizsgálata óvodáskorú fiú és lány gyerekek körében a szülők véleménye alapján. A kutatás egy nagyobb vizsgálat része, amelyben a szülők nemi szerepekkel kapcsolatos nézeteit, nemi ideológiáit, gyermekeikkel kapcsolatos elvárásait és jellemzésüket, valamint a DH-kel kapcsolatos vélekedéseiket vizsgáltuk, hogy feltárjuk az esetleges összefüggéseket a különböző tárgyra irányuló, de alapvetően a társadalmi nemiség szemüvegén keresztül tekintett nézőpontok között.

A jelen vizsgálat kérdései és hipotézise:

1. vannak-e és ha igen, melyek a gyermekek kedvenc DH-meséi a szülők szerint?
2. van-e különbség a fiúk és a lányok által kedvelt DH-mesék között óvodáskorban?
 - *H1: a fiúk jobban kedvelik a modern, kevésbé feminin hercegnőket, mint a klasszikusokat.* Feltételezésünket a nemisztereotípiák-kutatá-

sokra alapozzuk, és néhány friss vizsgálatra, amely a fiúk Disney-hercegnőkhöz való viszonyulását elemezte (például Coyne et al., 2021a, 2021b; Hamilton & Dynes, 2023)

3. hogyan jellemzik a szülők a saját gyermekeiket a DH-nek megfeleltethető jellemvonásokkal és van-e összefüggés a gyermek szülő által észlelt karaktere és a kedvenc hercegnő között?
 - *H2: a feminin jellemvonásokkal jellemzett gyerekekhez a szülők valószínűbben társítják kedvenceként a feminin jellemvonásokkal rendelkező klasszikus hercegnőket.* Erre vonatkozóan korábbi kutatási adatot nem ismerünk, azonban a szülőknek a saját gyermekük személyiségére vonatkozó laikus nézeteik szerveződésével kapcsolatos kutatások alapján a válaszokban a konzisztencia jelenlétét feltételezzük (lásd Kohnstamm et al., 1998). Ez a konzisztenciára törekvés arra sarkallhatja a szülőt, hogy a gyermek vélt/valós vonásainak megfelelően válassza ki a kedvencnek ítélt mesefilmét.
4. Van-e összefüggés a szülők gyermekeikkel kapcsolatos értékalapú elvárásai és a gyerekek kedvenceinek gondolt DH jellemvonásai között? Erre a kérdésre vonatkozóan nem tudunk hipotézist megfogalmazni, mivel nem ismeretesek olyan kutatások, amelyek a szülők gyermeknevelési értékpreferenciáit és a gyerekek médiafogyasztását vizsgálták volna.

Mérőeszközök és minta

Kérdőíves vizsgálatunk papíralapon és online osztottunk meg óvodáskorú gyermekek szüleivel, amely tartalmi elemeit a témával foglalkozó korábbi nemzetközi szakirodalomra (Cordwell, 2016; Hayes, 2008; Hine et al., 2018a; Golden & Jacoby, 2018; Bem, 1974; Schwartz, 1992) és hazai kutatásokra (Antalóczy et al., 2012; Szabó, 2008) alapozva állítottuk össze. A kérdőív részeként a családok szociodemográfiai jellemzőit, a gyerekeket jellemző személyiségjegyeket, a feljükk támasztott értékalapú elvárásokat és a gyerekek és DH-k kapcsolatát a szülők válaszai alapján próbáltuk megismerni.

A gyerekek személyiségének jellemzéséhez használt tulajdonságlista összeállításánál során a DH-k jellemzésével foglalkozó korábbi kutatások itemei közül 9 elemet használtunk fel (England et al., 2011; Hine et al., 2018a). A kiválasztott elemek sztereotip feminin tulajdonságokhoz (Érzékeny, Félnék, Gyengéd, Érzékeny mások szükségleteire, Gondoskodó, Alárendelt/alázatos) vagy férfiasnak tekintett jellemzőkhöz (Irányító, Elszánt, Sportos, Bátor) kapcsolódtak. A kérdőívben arra kértük a szülőket, hogy egy 7-fokú Likert-skála segítségével ítéljék meg mennyire jellemzőek az adott tulajdonságok gyermekükre.

A gyermekekkel szembeni értékalapú elvárások vizsgálatára úgy módosítottuk a Schwartz-féle Érték Profil Kérdőívet (Schwartz, 1992; Nguyen et al., 2000), hogy arra kértük a szülőket, ítéljék meg az egyes értékprofil-leírásokat annak megfelelően, hogy mennyire szeretnék, ha gyermekük hasonlítana az

adott leíráshoz (pl. "Fontos számomra, hogy gyermekem új dolgokat találjon ki, hogy kreatív legyen. Szeresse a dolgokat a saját, egyéni módján intézni."). Az adott értékre vonatkozó szülői preferenciát, a Schwartz Érték Profilhoz hasonlóan, egy 6-fokú Likert-skálán kellett megítélni.

Végül megkérdeztük a szülőket, hogy látott-e már gyermekük DH-mesét, ha igen, melyiket láthatta, volt-e, amit többször is látott, van-e a gyermeknek kedvenc DH-je, és ha igen, akkor megfigyelhető-e a gyermek viselkedésében az adott DH utánzása.

Az összeállított kérdőívet az elővizsgálat után a szükséges korrekciót követően véglegesítettük. Az elemzésekhez 959 online és 351 papír alapú, összesen 1310 kitöltött kérdőívet használtunk fel.

A vizsgálatban részt vevő szülőket egy vidéki kisváros óvodáiból (N=351) és a közösségi médián keresztül (N=959) kényelmi mintavétellel értük el. A kutatás nem reprezentatív. A kérdőív kitöltése önkéntes és anonim volt, semmilyen érzékeny adatot nem gyűjtöttünk és nem tároltunk. Az adatfelvétel a 2019–2020 tanév során zajlott. A kutatást az ELTE PPK Kutatásügyi Bizottsága 2019/201-2 számon jóváhagyta.

Eredmények

Szociodemográfiai adatok

1. táblázat

A résztvevő szülők szociodemográfiai adatai

A résztvevők életkora	Min-max kor: 20–56 Szórás: 5,6 Átlag: 35,8
A résztvevők neme	Nő: 1242 (94,8%) Férfi: 66 (5%) Nem bináris: 2 (0,2%)
A résztvevők lakóhelye	Főváros: 212 (16,2%) Megyei jogú város: 155 (11,9%) Város: 661 (50,6%) Község: 279 (21,3%)
A résztvevők legmagasabb iskolai végzettsége	Kevesebb, mint 8 általános: 11 (0,8%) Befejezett általános iskola (8 évfolyam): 52 (4,0%) Középfokú iskolai végzettség érettségi nélkül, szakmai végzettséggel: 134 (10,2%) Középfokú végzettség érettséggel: 427 (32,7%) Felsőfokú végzettség: 682 (52,2%)

A kérdőívet kitöltő szülők nemi arányának magas eltolódása (a kitöltők 94,8%-a nő) alátámasztja a közismert gyakorlatot, miszerint a család és az óvoda kapcsolattartása, és az óvodás korú gyermekek nevelésével kapcsos-

latos egyéb aktivitások elsősorban az anyákra háruló feladatok (Bornemisza, 2010). A mintában szereplő családok jellemzően városiakok (50,6%), ami fontos a nevelkedés szociokulturális tényezői szempontjából. A válaszadó szülők (N=1306) iskolai végzettségüket tekintve jellemzően felsőfokú végzettséggel rendelkeznek (52,2%), vagyis mintánkban az országos adatokhoz képest felülreprezentáltak a felsőfokú iskolai végzettséget elért szülők – ez a 2011-es országos reprezentatív felmérésben 18,2% a 20 évesnél idősebb korosztályban (KSH, 2013) –, ami gyakori torzítás az online kérdőíves módszereket használó tudományos kutatásokban. Eredményeink ezért az elemszám nagysága ellenére is, óvatosan, korlátozott mértékben általánosíthatók az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők csoportjában. (1. táblázat)

A kérdőívet kitöltő szülők állításait jellemzően öt- (25,4%), hat- (25%) vagy négyéves (21,7%) gyerekekre (N=1310) vonatkozóan tették. Ennél kevesebben vannak a hét- (16%), illetve háromévesek (9,8%), a mintában legkevesebben a nyolcévesek (2,1%) szerepelnek.

A nemi arányokat tekintve mintánkba 615 óvodás fiúra, 693 óvodás lányra és 2 nem bináris nemi azonosságú gyerekekre vonatkozó adat gyűlt össze.

A gyerekek jellemzése

A Mann-Whitney-teszt eredményei alapján a fiúk (F) és a lányok (L) között szignifikáns különbség van a következő tulajdonságok átlagértékeiben: szelíd (F: 5,05, L: 5,42) ($p = 0,000$, $U = 179958,500$, $Z = -4,589$), vezető (F: 4,83, L: 5,07) ($p = 0,007$, $U = 192057,000$, $Z = -2,691$), sportos (F: 5,12, L: 4,81) ($p = 0,000$, $U = 181605,500$, $Z = -3,820$), gondoskodó (F: 5,30, L: 5,65) ($p = 0,000$, $U = 178885,000$, $Z = -4,333$). A szignifikáns eltérések az "irányító" tulajdonság kivételével megfelelnek a társadalmilag elfogadott, széles körben osztott nemi sztereotípiáknak, melyekkel a szülők általában leírják gyermekeiket, és amelyeket el is várnak tőlük (Koenig, 2018). Az az eredmény, hogy a megkérdezett szülők lány gyermekeiket irányítóbbnak látják, mint a fiúkat, valószínűleg az óvodás korú kislányok nagyobb társas orientációjával, jobb kommunikációs képességeivel hozható összefüggésbe, amelyet a szülők a társas helyzetekben, például a játék során észlelhetnek (De Fruyt et al., 1998) és amely különbség a kutatások alapján nem feltétlenül marad meg, sőt később a legtöbb esetben megfordul (Barbu et al., 2011).

Annak érdekében, hogy a gyermekek jellemzésére használt vonások és a kedvenc hercegnők jellemvonásai közötti összefüggést vizsgálni tudjuk, először a teljes tulajdonságlistában a gyermeki jellemvonások közötti kapcsolatot faktoranalízissel vizsgáltuk (Cattell, 2012). A tulajdonságlista elemei három faktorba rendeződtek és a variancia 62,15%-át magyarázzák. (2. táblázat)

2. táblázat

A gyerekekre vonatkozó tulajdonságlista 3-faktoros főkomponens analízise

Rotált komponens mátrix			
	Komponens		
	Mulan	Hófehérke	Vaiana (Moana)
Sportos	,762	,000	,110
Bátor	,659	-,039	,471
Érzékeny	,021	,810	,163
Félénk	-,208	,655	-,221
Gyengéd	,476	,641	-,031
Érzékeny mások szükségeire, gondoskodó	,536	,557	-,047
Irányító	,228	,104	,774
Határozott	,418	,022	,693
Alárendelt, alázatos	,310	,259	-,648

Az első faktorba kerültek a sportos, bátor és gondoskodó tulajdonságok – ezek alapján ezt a tulajdonságcsoportot Mulanról neveztük el, aki férfiruhába öltözve, félelmeit legyőzve, édesapja becsületét megmenteni ment a háborúba. A második faktorba az érzékeny, félénk, gyengéd és gondoskodó jellemvonások kerültek, melyek alapján a faktort Hófehérkének neveztük el. Végül külön faktorba rendeződtek az irányító, határozott és negatív faktorsúllyal az alárendelt, alázatos vonás, amit így öntudatos önirányításként értelmeztünk. Az így létrejött tulajdonságcsoport leginkább az utolsó generációs hercegnők közül Moanara (Európában Vaiana) jellemző, ezért a faktort róla neveztük el.

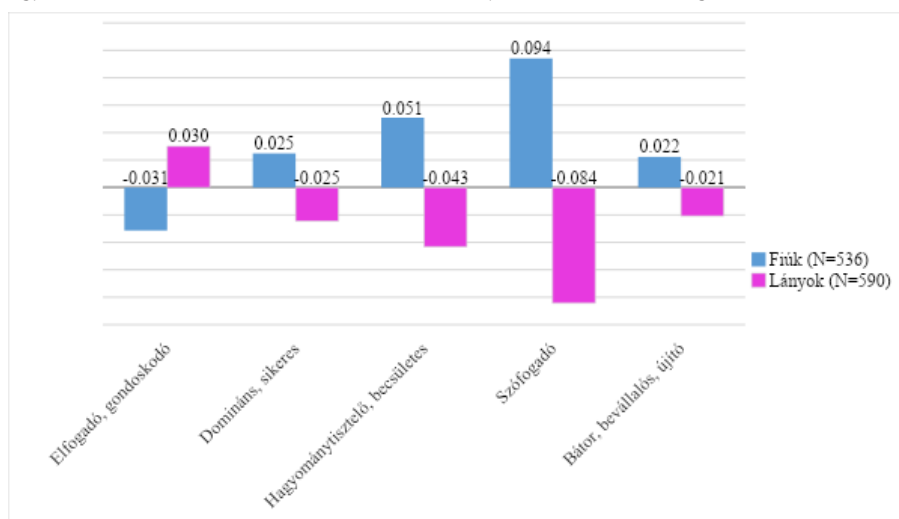
A tulajdonságfaktorokban mutatkozó nemi különbségek vizsgálata során, Mann-Whitney-próba használatával azt találtuk, hogy egyedül a „Hófehérke” jellemvonások tekintetében figyelhető meg szignifikáns összefüggés a gyerekek nemével kapcsolatban. A nemi sztereotípiáknak megfelelően a szülők lánygyermekükre a fiúknál nagyobb mértékben tartották jellemzőnek a Hófehérkét is jellemző tulajdonságokat ($p=0,000$, $U=166201,000$, $Z=-4,539$). A gyerekek életkora pedig meglepő módon az irányító, önálló, kevésbé alárendelődő Vaiana (Moana) tulajdonságokat tömörítő faktorról mutat szignifikáns negatív összefüggést, azaz minél fiatalabb a vizsgált gyermek, annál inkább jellemezte a szülő az önálló, domináns és bátor vonásokkal ($p=0,000$, $r=-0,112$), azonban a korreláció nagyon gyenge. A szülők valószínűleg a 3–5 éves kori dackorszakot a gyermek önállóságaként és dominanciájaként értelmezik, amihez képest a nagyobb gyerekek már alkalmazkodóbbnak, megfontoltabbnak tűnnek.

A szülők gyermekeikkel kapcsolatos érték-alapú elvárásai

A gyermekekkel kapcsolatos érték-alapú elvárások vizsgálatára használt, céljainknak megfelelően módosított Schwartz-féle értékprofil (Schwartz, 1992; Nguyen et al., 2000) ítemei a szülői válaszok alapján öt faktorba rendeződtek és a variancia 54%-át magyarázzák. A feltárt öt értékdimenzió lefedi a Schwartz által leírt négy dimenziót (Altruizmus, Nyitottság, Önmegvalósítás és Megőrzés), azonban az eredeti Megőrzés dimenzió 2 részre bomlott, különválasztva a hagyománytisztelő, becsületes, és a szófogadó jellemvonásokat. Ez utóbbi kiemelkedését az értékek közül a szülő-gyermek kapcsolat indokolja, amelyben Magyarországon hagyományosan fontos a gyermek szófogadása (Varga & Gordon Győri, 2014).

2. ábra

A gyerekek neme és a tőlük elvárt értékalapú jellemvonások átlagértékei

A gyerekek neme és a tőlük elvárt értékalapú jellemvonások közötti összefüggést vizsgáló Mann-Whitney-próba eredményei alapján, a szülők megítélése szerint fiúk és lányok egyedül a szófogadás dimenziójában különböznek, a fiúk meglepő módon magasabb faktorátlagot mutatnak, mint a lányok ($p=0,001$, $U=139683,000$, $Z=-3,383$). A többi értékdimenzióban nem találtunk nemi különbséget.

A Disney hercegnők és a gyerekek kapcsolata

A szülők többsége (80,5%) szerint gyermekük már látott Disney-hercegnős mesét, a lányok nagyobb arányban (89%), mint a fiúk (70,9%), az eltérés statisztikailag szignifikáns ($p=0,000$, Cramer's $V=,232$). A gyerekek átlagosan 5 DH-mesét ismernek. Mivel nem magukat a gyerekeket kérdeztük meg, ezért

könnyen lehet, hogy a kérdésre adott válaszok nem a gyerekek, hanem a szülők filmélményeit és preferenciáit tükrözik. Ezt a lehetőséget végig figyelembe kell vennünk a válaszok elemzésekor.

A szülők válaszai alapján szintén szignifikáns összefüggés van a gyerekek neme és az általuk látott DH-mesék száma között ($p=0,000$, Cramer's $V=,289$). Szüleik szerint a fiúk 80,1%-a és a lányok 91,6%-a látott már legalább egy DH-mesét (a fiúk átlagosan négyet, a lányok átlagosan hatot). Nem meglepő módon, az életkor és a gyerekek által ismert DH-mesék száma között is összefüggést találtunk ($p=0,000$, $r=,353$), azaz minél nagyobb egy gyermek, annál több DH-mesét látott.

Szüleik szerint a gyermekek körében a DH-mesék közül a legismertebbek közé tartozik a Jégvarázs (77,6% említette), az Aranyhaj és a nagy gubanc (62%) és A kis hableány (49%). Ezek a mesék a lányok által legismertebb DH-mesék is egyben (Jégvarázs-t 86,7%, Aranyhaj és a nagy gubanc-ot 71,9%, A kis hableány-t 61,7% említette). A fiúk a Jégvarázs (66,8%) és az Aranyhaj (50,2%) című mesét hasonlóan magas arányban látták, náluk azonban a harmadik legismertebbek számító DH-mese az Aladdin (47,3%).

A szülői véleménye szerint a gyerekek többsége a Jégvarázs¹ című mesét látta utoljára (46,5%), ami a kutatás lefolytatásakor a legfrissebb Disney-mese-film volt.

A hercegnők tettenérése a gyerekek viselkedésében

A szülők kicsivel több, mint harmada (39,8%) vett már észre gyereke viselkedésében olyan jellegzetességet, amit gyermeke vélhetően Disney-hercegnőtől sajátított el. Az eddigi kutatásokkal összhangban az eredmények azt mutatják, hogy a gyerekek közül inkább a lányok (56,5%), mint a fiúk (19,9%) viselkedésében tapasztaltak a szülők feltehetőleg Disney-hercegnőktől tanult viselkedést.

A szülők válaszai alapján szignifikáns összefüggés mutatkozik a gyerekek életkora és a „hercegnős” viselkedés utánzásának valószínűsége között. A hétéves gyerekeknél figyeltek meg leggyakrabban (44,6%) utánzásos viselkedést és a háromévesek szülei tapasztaltak legritkábban (21,4%) ilyen viselkedést ($p<0,05$). A viselkedés utánzása leggyakrabban a DH-meséből származó dal éneklésére (71,6%), kevésbé gyakran a hercegnő táncmozdulataira (37,6%) vagy egyéb mozdulatokra (22,5%) irányul, és csak ritkán (7,3%) jelenti a kedvenc hercegnő mondatainak ismétlését.

Kedvenc Disney hercegnők

A szülők válaszai alapján közel ugyanannyi gyereknek van *kedvenc Disney-hercegnője* (45,6%), mint ahány gyereknek nincs kedvenc DH-karaktere (46,8%), a többi szülő pedig nem tudja eldönteni a kérdést. A szülők szerint

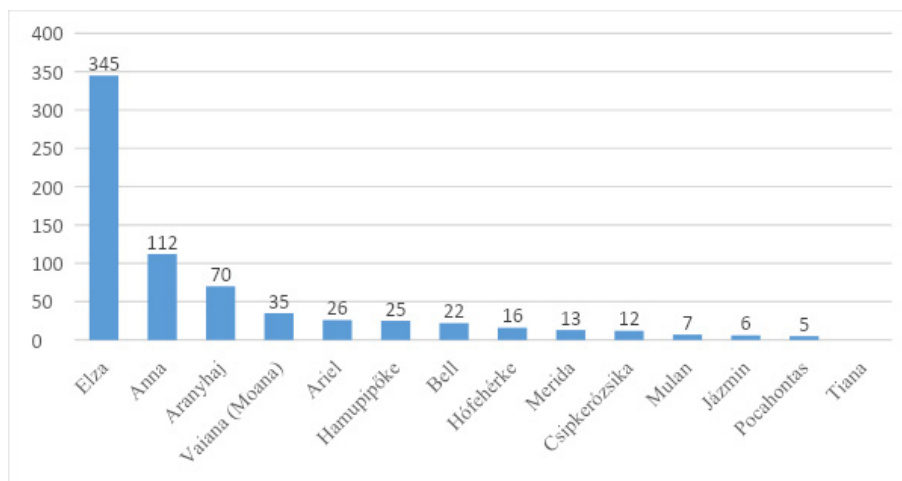
¹ Az adatok feldolgozása során a Jégvarázs című mesét és a Jégvarázs II-t nem kezeltük külön meseként, mert mindkét mesében ugyan azok a Disney hercegnők jelennek meg.

jellemzően a lánygyerekeknek van kedvenc Disney-hercegnőjük (72,3%), a fiúk többségének pedig nincs kedvence (76%) ($p=0,000$, Cramer's $V=,585$).

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a szülők melyik Disney-hercegnőt gondolják a gyerekük kedvencének. A nyílt kérdésre adott 539 elemezhető válaszban a szülők többsége (79,4%) egy, egynegyedük (20,6%) pedig 2 vagy maximum 6 Disney-hercegnőt sorolt fel. Az általunk megkérdezett szülők véleménye alapján a gyerekek három kedvencnek gondolt Disney-hercegnője Elza (64%), Anna (20,8%) és Aranyhaj (13%). (3. ábra)

3. ábra

A gyerekek kedvenc hercegnői a szülői válaszok alapján (N=1310)

A lányok és fiúk három leginkább kedvencnek gondolt Disney-hercegnője hasonlóan alakult. A szülők szerint a fiú- és lánygyermek közös kedvencének számít Elza és Anna hercegnő. A harmadik legkedveltebbnek gondolt hercegnő személye azonban eltér a fiúknál és a lányoknál. A szülők a fiúk körében népszerű kedvencnek gondolják Vaiana (Moana)-t, a lányok körében viszont a harmadik legkedveltebbnek gondolt hercegnő Aranyhaj. A kedvencnek gondolt hercegnők említésének gyakoriságát lásd 3. táblázatban.

3. táblázat

A szülők által gyermekük kedvencének gondolt Disney-hercegnő említésének gyakorisága (N=694)

	Hány fiú gyerek kedvence? (N=73)	Hány lány gyerek kedvence? (N=465)	Összesen hány gyerek kedvence? (N=539)
Hófehérke	3 (4,1%)	13 (2,8%)	16 (3%)
Hamupipőke	0	25 (5,4%)	25 (4,6%)
Csipkerózsika	0	12 (2,6%)	12 (2,2%)
Összesen klasszikus/ korai hercegnő említése	3 (3,4%)	50 (8,3%)	53 (7,6%)
Ariel	6 (8,2%)	20 (4,3%)	26 (4,8%)
Belle	4 (5,5%)	18 (3,9%)	22 (4,1%)
Jázmin	1 (1,4%)	5 (1,1%)	6 (1,1%)
Pocahontas	2 (2,7%)	3 (0,6%)	5 (0,9%)
Mulan	2 (2,7%)	5 (1,1%)	7 (1,3%)
Tiana	0	0	0
Aranyhaj	8 (11%)	62 (13,3%)	70 (13%)
Összesen középidős hercegnő említése	23 (26,1%)	113 (18,7%)	136 (19,6%)
Merida	1 (1,4%)	12 (2,6%)	13 (2,4%)
Anna	13 (17,8%)	98 (21,1%)	112 (20,8 %)
Elza	35 (47,9%)	310 (66,7%)	345 (64%)
Vaiana (Moana)	13 (17,8%)	22 (4,7%)	35 (6,5%)
Összesen modern her- cegnő említése	62 (70,5%)	442 (73,1%)	505 (72,8%)
Összes hercegnőemlítés	88	605	694

Szignifikáns összefüggést találtunk a gyerekek neme és a kedvencként megnevezett DH-között Hamupipőke ($p=0,042$, Cramer's $V=,087$), Elza ($p=0,002$, Cramer's $V=,134$) és Vaina (Moana) ($p=0,000$, Cramer's $V=,182$) esetében. A lánygyerekek jellemzően jobban szeretik Hamupipőkét (5,4%) és Elzát (66,7%), mint a fiúk (Hamupipőke: 0%, Elza: 47,9%). Vaiana (Moana) hercegnőt pedig inkább a fiú gyerekek kedvenceként nevezték meg a szülők (fiúk 17,8%, lányok 4,7%). Azt feltételeztük, hogy a fiúk inkább kedvelik a modern, aktívabb, kevésbé feminin hercegnőket, mint a klasszikusokat, mint a lányok. Ez az eredmény megerősíti hipotézisünket a klasszikus és modern hercegnők kedveltségének nemi különbségére vonatkozóan.

Az elvégzett keresztábra-vizsgálatok alapján a kedvencként megnevezett hercegnők mindegyike (kivéve Tiana) esetében szignifikáns összefüggést ta-

láltunk azzal, hogy a gyerekek többször látták-e az adott hercegnő meséjét lásd a 4. táblázatban.

4. táblázat

A gyerekek kedvenc Disney-hercegnői és a történetek ismételt megtekintésének kapcsolata

Kedvenc Disney hercegnő	Az összefüggés vizsgálat eredményei	Azok, akik többször látták, azok közül hány gyerek a kedvence?	Azok közül, akiknek kedvence, hány látta többször?
Hófehérke	p=0,000, Cramer's V=,266	12 (10,2%)	12 (92,3%)
Hamupipóke	p=0,000, Cramer's V=,314	23 (14,6%)	23 (95,8%)
Csipkerózsika	p=0,000, Cramer's V=,161	7 (6,8%)	7 (63,6%)
Ariel	p=0,000, Cramer's V=,293	22 (14,7%)	22 (88%)
Belle	p=0,000, Cramer's V=,218	18(10,5%)	18 (81,8%)
Jázmin	p=0,001, Cramer's V=,143	4 (3,7%)	4 (80%)
Pocahontas	p=0,000, Cramer's V=,278	5 (8,6%)	5 (100%)
Mulan	p=0,000, Cramer's V=,312	7 (10,9%)	7 (100%)
Tiana			
Aranyhaj	p=0,000, Cramer's V=,243	63 (20,4%)	63 (90%)
Merida	p=0,000, Cramer's V=,284	12 (11,2%)	12 (92,3%)
Anna	p=0,024, Cramer's V=,100	100 (21,5%)	100 (96,2%)
Elza	p=0,000, Cramer's V=,298	318 (68,4%)	318 (97%)
Vaiana (Moana)	p=0,000, Cramer's V=,378	33 (21,3%)	33 (94,3%)

Az eredményekből jól látszik, hogy a gyerekek a kedvenc Disney-hercegnők történeteit jellemzően többször is látták. A többször megnézett Disney-hercegnős mesék hercegnői azonban nem feltétlenül lesznek a gyerekek kedvencei is egyben, kivételt képez a Jégvarázs című mese, ahol azok a gyerekek, akik többször látták ezt a mesét, viszonylag magas arányban (68,4%) választják Elzát kedvenc Disney hercegnőnek a szülők szerint. Eredményeinkből nem derül ki, hogy a gyerekek a többször látott meséből választják kedvencüket, vagy kedvenceiket többször nézik, de az jól látszik, hogy a szerepmo- dell és az ismételt megtekintések száma, a szülői válaszok alapján szignifi- kánsan összefügg.

Szignifikáns összefüggést találtunk a kedvenként megnevezett DH-ka- rakter és az utoljára látott DH-mese között is a legtöbb hercegnő esetében – Hófehérke, Hamupipőke, Belle, Pocahontas, Mulan, Aranyhaj, Anna, Elza, Vaiana (Moana). Ez az eredmény feltehetőleg az újdonság hatásának mű- ködését valószínűsíti, ami az ismétléssel együtt összefügghet azzal, hogy a szülők melyik DH -araktert gondolják gyermekeik kedvencének – azt, akit már többször látott és/vagy azt, akit utoljára látott a gyermek.

A gyerekek kedvenc Disney-hercegnői és a szülők saját Disney-hercegnő- preferenciái szintén statisztikai összefüggést mutatnak.

5. táblázat

A szülők és gyermekeik kedvenc Disney-hercegnői (N=275)

Disney Her- cegnő	Az összefü- gésvizsgálat eredményei	Hány gyerek kedvence?	Hány szülő kedvence?	Hány szülőnek és gyereknek közös kedven- ce?
Hófehérke	p=0,227			
Hamupipőke	p=0,030, Cramer's V=,131	14 (5,1%)	30 (10,9%)	4 (1,5%)
Csipkerózsika	p=0,000, Cramer's V=,211	9 (3,3%)	8 (2,9%)	2 (0,7%)
Ariel	p=0,011, Cramer's V=,154	17(6,2%)	21 (7,6%)	4 (23,5%)
Belle	p=0,316			
Jázmin	p=0,000, Cramer's V=,372	4 (1,5%)	15 (5,5%)	3 (1,1%)
Pocahontas	p=0,000, Cramer's V=,571	3 (1,1%)	9 (3,3%)	3 (1,1%)

Mulan	p=0,015, Cramer's V=,146	5 (1,8%)	25 (9,1%)	2 (0,7%)
Tiana				
Aranyhaj	p=0,000, Cramer's V=,284	40 (14,5%)	34 (12,4%)	14 (5,1%)
Merida	p=0,000, Cramer's V=,244	10 (3,6%)	30 (10,9%)	5 (1,8%)
Anna	p=0,000, Cramer's V=,249	56 (20,4%)	34 (12,4%)	16 (5,8%)
Elza	p=0,106			
Vaiana (Moana)	p=0,000, Cramer's V=,277	25 (9,1%)	50 (18,2%)	13 (4,7%)

Azok a szülők, akik úgy gondolják, hogy gyermeküknek van kedvenc hercegnője, saját maguk is rendelkeznek kedvenc Disney-hercegnővel (56,5%) ($p=0,000$, Cramer's $V=,180$) és az elvégzett vizsgálatok alapján összefüggést találtunk a szülő kedvenc Disney-hercegnője és a gyerekek kedvenc Disney-hercegnőjének gondolt karakter között a DH-mesék nagy részében. Kivételt képeznek ez alól Hófehérke, Belle, Tiana és Elza.

A gyermekek kedvenc Disney-hercegnői és a gyermekek tulajdonságai

A kérdőíves adatgyűjtés megkezdésekor a legfrissebb DH-mese a Jégvarázs volt, annak második részét (Jégvarázs II.) pedig a vizsgálat ideje alatt kezdték játszani a mozikban. Feltehetőleg a friss filmélmény és a filmre épülő reklámkampány aktualitása miatt lettek a Jégvarázs mesék főszereplői, Anna és Elza, a gyerekek leggyakoribb kedvencei, és nem a karakterek egyénisége miatt. A korábbi mesehősök velük ellentétben nem olyan frissek és így jobban valószínűsíthetjük, hogy ők valamiért tényleg fontosak lehetnek a gyerekeknek. Ezért a kedvenc DH és gyerekek személyisége közötti összefüggés-vizsgálatok elemzése során az Annára és Elzára vonatkozó eredményeket nem elemezzük.

Lányokra vonatkozó eredmények

A lánygyerekek *jellemvonásai* és a kedvencüknek gondolt Disney-hercegnők között csak néhány összefüggést találtunk. A Mann-Whitney-teszt alapján

azok a szülők, akik azt mondták, hogy lányuk kedvence Hófehérke, nagyobb valószínűséggel jellemezték lányukat úgy, hogy az érzékeny mások szükségleteire, mint azok, akik azt mondták, hogy nem Hófehérke volt gyermekük kedvence ($p=0,038$, $U=1956,500$, $Z=-2,074$). Azok a szülők, akik szerint kislányuk kedvence *Merida* (a bátor), inkább jellemezték gyermeküket *bátor-nak*, mint azok, akik szerint gyermeküknek *Merida* nem kedvence ($p=0,041$, $U=3622,500$, $Z=-2,043$).

A szülők lánygyermekük felé támasztott értékalapú elvárás-faktorai három esetben mutatnak összefüggést a lányok kedvencnek gondolt Disney-hercegnőivel. Azok a szülők, akik szerint lánygyermekük kedvence *Csipkerózsika*, a gyerekektől elvárt értékek közül a „*hagyománytisztelő-becsületes*” faktorba tartozó értékeket fontosabbnak tartották, mint azok a szülők, akik szerint lánygyermeküknek nem kedvence *Csipkerózsika* ($p=0,009$, $U=1154,000$, $Z=-2,606$). Ehhez hasonlóan, azok a szülők, akik szerint lánygyermekük kedvence *Hófehérke*, a gyerekektől elvárt értékek közül a *szófogadást* fontosabbnak tartották, mint azok a szülők, akik szerint kislányuknak nem kedvence *Hófehérke* ($p=0,005$, $U=1221,000$, $Z=-2,806$). Végül azok a szülők, akik szerint lányuk kedvence *Belle* (A szépség és a szörnyeteg főhősnője), a gyerekektől elvárt értékek közül a „*bátor, bevállalós, újjító*” faktorba tartozó értékeket kevésbé tartották fontosnak, mint azok a szülők, akik szerint lány gyermeküknek nem kedvence *Belle* ($p=0,012$, $U=1639,000$, $Z=-2,501$).

Fiúkra vonatkozó eredmények

A fiúk adatait a kevés kedvencként megnevezett hercegnő miatt csak nagyon óvatosan tudjuk értékelni. A fiúgyerekek *tulajdonságai* és a kedvencüknek gondolt Disney-hercegnők között két esetben találtunk összefüggést a Mann-Whitney-próbával. Az *irányító, határozott, domináns* tulajdonság-faktor magasabb értékeivel jellemezték a szülők azokat a fiúkat, akiknek *Mulan* a kedvencük ($p=0,048$, $U=12,000$, $Z=-1,974$), míg az *Arielt* kedvelő fiúkra kevésbé voltak jellemzőek ezek a vonások ($p=0,005$, $U=59,000$, $Z=-2,790$).

A szülők fiú gyermekeik felé támasztott értékalapú elvárásai egy esetben sem mutattak összefüggést a fiúk kedvencnek gondolt Disney-hercegnőivel.

A kedvenc hercegnők és a gyermekek jellemzői, valamint a velük szemben támasztott értékalapú elvárások feltárt összefüggéseit a 6. táblázatban foglaltuk össze.

6. táblázat

A gyerekek kedvenc hercegnői és a gyermekek jellemzői, valamint a velük szemben támasztott érték alapú elvárások összefüggés-vizsgálatai

	Kedvenc Disney hercegnő	A gyerekeket jellemző tulajdonság faktorok	A gyerekek felé támasztott érték alapú elvárás faktorok
Fiúk	Ariel	NEGATÍV: irányító, határozott, domináns.	
	Mulan	POZITÍV: irányító, határozott, domináns.	
Lányok	Csipkerózsika		POZITÍV hagyománytisztelő-becsületos faktorba tartozó értékek
	Hófehérke		POZITÍV: szófogadás
	Belle		NEGATÍV: bátor, bevállalós-újító faktorba tartozó értékek

Az eredmények megvitatása

Eredményeink értelmezése során mindvégig fontos szem előtt tartani, hogy a gyerekek filmélményeit és mesepreferenciáit a szülők válaszain keresztül próbáltuk megismerni, így eredményeink esetleg a szülők filmélményeit és preferenciáit jeleníthetik meg, nem a gyermekeikét. Eredményeink Antalóczy és munkatársai (2012) kutatási eredményeivel egybehangzóan valószínűleg azt tükrözik, hogy az egyes DH-meséken felnövő, azokat kedvelő szülők egyrészt gyermekeikkel is szívesen ismertetik meg kedvenceiket, ugyanakkor ők maguk gyermekeikkel együtt szívesen nézik meg az új meséket és ez által nekik is új kedvenceik lesznek. A szülő–gyermek egymásra hatás tehát nem egyirányú, a szocializáció folyamatában a gyermekek és a rájuk ható médiatartalmak éppúgy hatnak a szüleikre is, mint a szüleik a gyerekekre (Nelissen, 2018).

A megvitatásban a terjedelmi korlátok miatt törekszünk a legfontosabb eredményekre fókuszálni, amelyek az értékek és nemi szerep reprezentáció szempontjából izgalmas megvilágításba helyezik a tárgyalt Disney-meséket.

A gyerekek jellemzése és kedvenc Disney-hercegnők kapcsolata

Eredményeink szerint fiúk és lányok nem csak részben különböző DH-meséket kedvelnek, de az egyes mesehősök preferenciája némileg eltérő módon függ össze a gyerekeknek tulajdonított jellemvonásokkal.

Azok a fiúk, akik szüleik szerint kevésbé irányítók, határozottak, dominánsak valószínűbben kedvelik Arielt, aki ugyan a középidő hercegnője, vagyis nem olyan passzív és engedelmes, mint a korábbi hercegnők (England et al., 2011), azonban mégis áldozatkész és romantikus hősnő. Ez magyarázhatja, hogy a kevésbé irányító, határozott, domináns fiúk szívesen választják kedvenc DH-karakternek, mivel közelebb áll hozzájuk, mint a korai passzív, vagy az erős modern hercegnők. Ezzel szemben azok a fiúk, akik az átlagnál jobban irányítók, határozottak és dominánsak, a szülők szerint inkább kedvelik a bátrabb, határozottabb DH-karaktereket, mint amilyen Mulan. England és munkatársai (2011) szerint Mulan a vizsgált mesék hercegnői közül, Ariel és Pocahontas után a harmadik legtöbbször maskulinként értelmezett főhős. Vagyis annak ellenére, hogy Mulan női karakter, mégis olyan szerepmóddal, aki a maskulinabb fiúk számára is vonzó lehet. Eredményeink szerint tehát a fiúk ugyan kevesebben rendelkeznek kedvenc DH-karakterekkel, mégis megtalálhatják a személyiségükhöz illeszkedő preferált női főhőst.

A lányok ugyanakkor más DH-karakterekhez vonzódnak, mint a fiúk. Amíg a maskulinabb fiúk Mulánt kedvelik, addig a maskulinabbként jellemzett lányok inkább Meridát. Vagyis azok a lányok, akik határozottabbak, bátrabbak, irányítóbbak, sportosabbak, mint az átlag, szívesebben választják a jellemvonásaiban hasonló, sportos, bátor, tette kész Meridát, mint azok, akik az átlagnál kevésbé maskulinok. Merida története ugyanakkor sok vonásában szembe állítható Mulannal. Amíg Merida a kényszerű férjhez menetelt igyekszik elkerülni, azaz lázadó, addig Mulan édesapja becsületéért indul a háborúba, tehát bizonyos szempontból erősen konform módon viselkedik. Merida története családi kontextusban inkább az anya-lánya kapcsolatra fókuszál és a nőiség férfiaktól független megteremtéséről szól, Mulan pedig sokkal inkább az apa-lánya kapcsolatot emeli ki, ahol a nő végül nem lép ki a szokásos „szerelem + házasság = boldogság” forgatókönyvből. Mulan úgy harcol a férfiak között, hogy közben azok férfinak hiszik, vagyis nem veszélyezteti az önbecsülésüket, Merida azonban úgy kerekedik a férfiak fölé, hogy közben nőisége végig szembetűnő, így győzelve a férfiak számára megalázó. Bussey és Bandura (1999) eredményei szerint a fiúk fontosabbnak tartják a hagyományos nemi sztereotípiákat, mint a lányok, ezért nem meglepő, hogy az egyik mese miatt szól a bátor és erős kislányokhoz, a másik pedig miért a nemi sztereotípiáknak jobban megfelelő, maskulin kisfiúk kedvenc női karaktere.

A gyerekek tulajdonságainak megítélését és a kedvenc Disney-hercegnők kapcsolatát érdemes oda-vissza értelmezni. Feltételezhető, hogy a maskulinabb gyerekek egyrészt jobban tudnak azonosulni a bátor, határozott, tette kész karakterű hősökkel, ezért ezek lesznek a kedvenceik (fiúknak: Mulan, lányoknak: Merida), másrészt az új mesehősökkel azonosulva bátrabbak mernek lenni. Az utóbbi felvetést azonban egy longitudinális kutatás tudná igazolni. Az eredmények Bandura (1969, 1986) nézeteivel egybehangzóan azt mutatják, hogy a szülők véleménye alapján a gyerekek a modellált tanulás során olyan karaktereket választanak kedvencüknek, akit csodálnak, vagy tu-

lajdonságait magukhoz hasonlóknak találják. Nem választanak merőben más típusú modellt, mint maguk, mert az elérhetetlen elvárásokat támasztana.

A gyerekek felé támasztott értékalapú elvárások és kedvenc Disney-hercegnők kapcsolata

A szülők által a gyerekek szemben támasztott értékalapú elvárások is összefüggést mutattak a kedvenc mesehősökkel. Itt sem szeretnénk minden összefüggést részletesen megtárgyalni, csak azokra koncentrálunk, amelyek izgalmas interpretációkat tesznek lehetővé a nemi szerepekkel összefüggésben.

A fiúknál egy esetben sem találtunk ilyen összefüggést, a lányoknál viszont három összefüggést is feltártunk a szülők lányaik felé támasztott érték alapú elvárásai és a kedvenc DH-karakter között, melyek közül két esetben a klasszikus női főhősök (Csipkerózsika és Hófehérke) kedvelése hagyományos női értékek preferenciájával jár együtt (hagyománytisztelő-becsületes és szófogadó), amelyek a mesék történetében is tükröződnek. Érdekes ugyanakkor, hogy A szépség és a szörnyeteg című mese hercegnője, Belle olyan értéket képvisel (például a könyvek szeretete) ami saját korában újszerűségnek számított és megvetettséggel járt, ma viszont hagyományos elvárás egy lánnyal szemben. Belle a mai kor hagyományos „jó kislány” karakterét jeleníti meg, jól tanul, tiszteli az apját, betartja az ígéretét. Bátorságát és beállalóságát abban láthatjuk, hogy nem volt hajlandó a külsőségekre fókuszáló, tárgyiasító férfhoz hozzámenni, ami saját korában lázadásnak számított, a mai szülők és gyerekek szemében viszont már nem. Az eredmény alapján úgy gondoljuk, hogy a Belle-t kedvelő kislányok nagyon is hagyományos értékrendet követhetnek, ezért találtuk a negatív összefüggést a bátor-beállalós-újító faktorba tartozó értékekkel.

Fontos ugyanakkor kiemelni, hogy a gyerekek tulajdonságai, a feljükk támasztott érték alapú elvárások és a kedvencüknek gondolt Disney-hercegnő karakterek közötti összefüggések iránya és miéértje eredményeinkkel nem magyarázhatók. Nem tudjuk pontosan, hogy a szülő elvárásai miatt jellemző-e kislányát szelídebbnek, és ezért nem néz vele olyan Disney hercegnős mesét, ami erős, határozott karaktert mutat be, vagy a szülő érzékeli a gyermek szelídségét, visszahúzódsát és ehhez igazítja a médiatartalmat és az elvárásait. Ahogy a felnövekvő gyerekek egy idő után törekednek átlépni a szüleik által kínált környezeten, úgy a modellált tanulás során is szüleiken és saját magukon túlmutató, náluk valamivel jobb, vagy tőlük kismértékben különböző, de valamilyen szempontból vonzó karaktereket választanak kedvencnek (Moffitt, 1993).

Összegzés

Eredményeink alapján azt mondhatjuk, hogy a DH-animációs filmek fontos részei az óvodás korú gyermekek életének. A szülők válaszai szerint a

gyerekek ismerik és akár többször is megnézik kedvenc DH-mesefilmjeiket, kiválasztják a kedvenceiket, akik illeszkednek a nemükhöz és jellemvonásaikhoz. Azonban szülők és gyermekek kölcsönösen hatnak egymásra ebben a folyamatban, egyrészt a kedvencek átadása által, másrészt a szülői elvárásokon keresztül. Fiúk és lányok némileg eltérnek, más-más karaktert találnak vonzónak, és ez a kutatás alapján összefügg a szülei által nekik tulajdonított jellemvonásokkal és az általuk elvárt értékekkel is. Az interakció iránya nem megállapítható, az eredmények arra mégis felhívják a figyelmet, hogy érdemes a médiatartalmak tudatos megválasztása. Annak ellenére, hogy bizonyos életkortól maguk a gyerekek választják ki a rájuk ható szocializációs ágenseket, az óvodáskor még az az életkor, amikor a szülő tudatosan alakíthatja a gyermek világképét, akár az együtt nézett mesék által is. Nem kérdés, hogy a mindennapokban épp úgy értékesek és szükségesek a háztartást vezető, alázatos Hófehéreké, mint a bátor és elszánt, hazát megmentő Mulanok. A kérdés az, hogy megadjuk-e gyermekeinknek a választás lehetőségét és hozzásegítjük-e őket ahhoz, hogy ne mindenáron Hamupipókeként éljék az életüket, hanem ha szeretnének, vagy az élethelyzetük úgy kívánja, képesek legyenek Vaianaként harcolni önmagukért, a közösségért és egy élhető jövőért. Ha szeretnénk, hogy kislányunk ne passzív Csipkerózsika legyen az életben, hanem Merida a bátor, akkor mutassunk ehhez mintát mi magunk is.

Kutatásunk komoly korlátja, hogy az óvodás korú gyerekek DH mesékkel való kapcsolatát és kedvenc DH-karaktereket a szülők válaszaira alapozva próbáltuk megismerni, így csak kevéssé vonhatók le következtetések a gyerekekre. Érdemes lenne ugyanerről megkérdezni magukat a gyerekeket is.

Irodalom

- Antalóczy, T., Pörczi, Zs. & Vaskuti G. (2012). Óvodások távirányítóval Média- és filmfogyasztás a legifjabb nemzedékek körében. *Kultúra és Közösség*, 3(1–2). 143–153.
- Baker-Sperry, L. (2007). The production of meaning through peer interaction: Children and Walt Disney's Cinderella. *Sex Roles: A Journal of Research*, 56(11), 717–727. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9236-y>
- Bandura, A. (1969). *Principles of behavior modification*. Holt, Rinehart, & Winston.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, Prentice-Hall.
- Bandura, A. (2009). Social cognitive theory of mass communication. In J. Bryant & M. B. Oliver (Eds.), *Media effects: Advances in theory and research* (pp. 94–124). Lawrence Erlbaum.
- Barbu, S., Cabanes, G. & Le Maner-Idrissi, G. (2011). Boys and Girls on the Playground: Sex Differences in Social Development are Not Stable Across Early Childhood. *PLoS One*, 6(1). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0016407>

- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 155–162. <https://doi.org/10.1037/h0036215>
- Bodor, Á., Grünhut, Z. & Pirmajer, A. (2019). Értékpreferenciák az európai vállalkozók körében. *Replika*, 111, 23–41. <https://doi.org/10.32564/111.3>
- Bornemissza, D. (2010). Értékek vizsgálata két generáció tükrében. Hasonlóságok és különbségek a fiatalok nyitottságával összefüggésben. [Study of values in respect of two generations] In Zs. Puskás-Vajda & S. Lisznyai (Eds.), *Életrészeszetek határán: Közösségi és egyéni tanulási feladatok* (pp. 59–84). Felsőoktatási Tanácsadás Egyesület.
- Bussey, K. & Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review*, 106(4), 676–713. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.106.4.676>
- Cattell, R. (2012, Ed.). *The scientific use of factor analysis in behavioral and life sciences*. Springer Science & Business Media.
- Cordwell, C. L. (2016). The Shattered Slipper Project: The Impact of the Disney Princess Franchise on Girls Ages 6-12. *Selected Honors Theses*. 57.
- Coyne, S. M., Rogers, A., Shawcroft, J. & Hurst, J. L. (2021b). Dressing up with Disney and make-believe with Marvel: The impact of gendered costumes on gender typing, prosocial behavior, and perseverance during early childhood. *Sex Roles*, 1–12. <https://doi.org/10.1007/s11199-020-01217-y>
- Coyne, S. M., Linder, J. R., Rasmussen, E. E., Nelson, D. A. & Collier, K. M. (2014). It's a bird! It's a plane! It's a gender stereotype!: Longitudinal associations between superhero viewing and gender stereotyped play. *Sex Roles: A Journal of Research*, 70(9–10), 416–430. <https://doi.org/10.1007/s11199-014-0374-8>
- Coyne, S. M., Linder, J. R., Rasmussen, E. E., Nelson, D. A. & Birkbeck, V. (2016). Pretty as a princess: Longitudinal effects of engagement with Disney princesses on gender stereotypes, body esteem, and prosocial behavior in children. *Child Development*, 87(6), 1909–1925. <https://doi.org/10.1111/cdev.12569>
- Coyne, S. M., Linder, J. R., Booth, M., Keenan Kroff, S., Shawcroft, J. E. & Yang, C. (2021a). Princess power: Longitudinal associations between engagement with princess culture in preschool and gender stereotypical behavior, body esteem, and hegemonic masculinity in early adolescence. *Child Development*, 92(6), 2413–2430. <https://doi.org/10.1111/cdev.13633>
- Crawley, A. M., Anderson, D. R., Wilder, A., Williams, M. & Santomero, A. (1999). Effects of repeated exposures to a single episode of the television program Blue's Clues on the viewing behaviors and comprehension of preschool children. *Journal of Educational Psychology*, 91(4), 630–637. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.91.4.630>
- Csurgó, B. & Kristóf, L. (2012). Csak papír? Családi állapot és értékrend. [Only a paper? Family status and values] In V. Messing & B. Ságvári (Eds.), *Közösségi viszonyulásaink: A családdal, az állammal és a gazdasággal*

- kapcsolatos társadalmi attitűdök, értékek európai összehasonlításban* (pp. 30–35). Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet.
- Davis, A. M. (2006). *Good Girls and Wicked Witches: Women in Disney's Feature Animation*. John Liberty Publishing.
- De Fruyt, F., Van Hiel, A. & Buyst, V. (1998). Parental Personality Descriptions of Boys and Girls. In Kohnstamm, G. A., Halverson, Jr, C. F., Mervielde, I., & Havill, V. L. (Eds.), *Parental descriptions of child personality: Developmental antecedents of the Big Five?* (pp. 155–167) Lawrence Erlbaum Associates.
- Disney (2023). *Disney Princess*. <http://princess.disney.com>. (12. 02. 2023.).
- Eisenhauer, K. (2017). *A Quantitative Analysis of Directives in Disney Princess Films*. A capstone project submitted in partial fulfillment of the requirements for the Degree of Master of Arts English, Concentration in Linguistics. NC State University.
- Eccles, J. S., Jacobs, J. E. & Harold, R. D. (1990). Gender role stereotypes, expectancy effects, and parents' socialization of gender differences. *Journal of social issues*, 46(2), 183–201. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1990.tb01929.x>
- England, D., Descartes, L. & Collier-Meek, M. A. (2011). Gender role portrayal and the Disney princesses. *Sex Roles: A Journal of Research*, 64(7–8), 555–567. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-9930-7>
- Faherty, V. E. (2001). Is the mouse sensitive? A study of race, gender, and social vulnerability in Disney animated films. *SIMILE: Studies in Media and Information Literacy Education*, 1(3), 1–8. <https://doi.org/10.3138/sim.1.3.001>
- Farkas, Z. (2007). Az egyéni és a kulturális érték fogalma és típusai. *Jel-Kép*, 4, 67–85.
- Füstös, L. & Szalma, I. (2011). *A Változó értékrendszer*. MTA Szociológiai Kutatóintézete Társadalomtudományi Elemzések Akadémiai Műhelye (TEAM).
- Garabedian, J. (2015). Animating Gender Roles: How Disney Is Redefining the Modern Princess. *James Madison Undergraduate Research Journal*, 2(1), 22–25.
- Giroux, H.A. (1995). Animating youth: The Disneyfication of children's culture. *Socialist Review*, 24(3), 23–29.
- Golden, J. C. & Jacoby, J. W. (2018). Playing princess: Preschool girls' interpretations of gender stereotypes in Disney princess media. *Sex Roles: A Journal of Research*, 79(5), 299–313. <https://doi.org/10.1007/s11199-017-0773-8>
- Halim, M. L., Ruble, D. N. & Tamis-Lemonda, C. S. (2013). Four-year-olds' beliefs about how others regard males and females. *British Journal Of Developmental Psychology*, 31(1), 128–135. <https://doi.org/10.1111/j.2044-835X.2012.02084.x>
- Hamilton, P. & Dynes, R. (2023). From 'tiaras and twirls' to 'action and adventure'. Eliciting children's gendered perceptions of Disney characters through participatory visual methodology. *International Journal of Early Years Education*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/09669760.2022.2164259>

- Hayes, S. (2008). *Am I Too Fat To Be A Princess? Examining The Effects Of Popular Children's Media On Preschoolers' Body Image*. Electronic Theses and Dissertations. University of Central Florida.
- Hine, B., Ivanovic K. & England, D. (2018a). From the Sleeping Princess to the World-Saving Daughter of the Chief: Examining Young Children's Perceptions of 'Old' versus 'New' Disney Princess Characters. *Social Sciences*, 7(9), 161. <https://doi.org/10.3390/socsci7090161>
- Hinkins, J. (2007). „Biting the Hand That Feeds’: Consumerism, Ideology and Recent Animated Film for Children. *Papers: explorations into children's literature*, 17(1), 43–50. <https://doi.org/10.21153/pecl2007vol17no1art1205>
- Hurley, D. L. (2005). Seeing White: Children of Color and the Disney Fairy Tale Princess. *The Journal of Negro Education*, 74(3), 221–232.
- Junn, E. N. (1997). *Media Portrayals of Love, Marriage & Sexuality for Child Audiences: A Select Content Analysis of Walt Disney Animated Family Films*. Paper presented at the Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development.
- Kapitány, Á. & Kapitány, G. (2012). Konszenzusok és ambivalenciák. Reflexiók egy értékkutatás eredményeihez. In V. Messing & B. Ságvári (Eds.), *Közösségi viszonyulásaink: A családdal, az állammal és a gazdasággal kapcsolatos társadalmi attitűdök, értékek európai összehasonlításban* (pp. 102-117). Magyar Tudományos Akadémia, Társadalomtudományi Kutatóközpont, Szociológiai Intézet.
- Koenig, A. M. (2018). Comparing prescriptive and descriptive gender stereotypes about children, adults, and the elderly. *Front Psychology*, 9, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01086>
- Kohnstamm, G. A., Halverson Jr, C. F., Mervielde, I. & Havill, V. L. (1998, Eds.). *Parental descriptions of child personality: Developmental antecedents of the Big Five?* Lawrence Erlbaum Associates. <https://doi.org/10.4324/9781410601223>
- KSH (2013). 2011. évi népszámlálás 7. Iskolázottsági adatok. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_07_2011.pdf
- Lacroix, C. (2004). Images of animated others: The orientalizing of Disney's cartoon heroines from The Little Mermaid to The Hunchback of Notre Dame. *Popular Communication*, 2, 213–229. https://doi.org/10.1207/s15405710pc0204_2
- Lester, N. A. (2010). Disney's The Princess and the Frog: The Pride, the Pressure, and the Politics of Being a First. *The Journal of American Culture*, 33(4), 294–308. <https://doi.org/10.1111/j.1542-734X.2010.00753.x>
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: a developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.100.4.674>
- Mumme, D. L. & Fernald, A. (2003). The infant as onlooker: Learning from emotional reactions observed in a television scenario. *Child Development*, 74(1), 221–237. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00532>

- Nelissen, S. (2018). *The Child Effect in Media Use: Investigating Family Dynamics Concerning Media Behavior in Parent-Child Dyads*. PhD Dissertation. Faculteit Sociale Wetenschappen – Onderzoekseenheid: School voor Massacommunicatieresearch [SMC], KU Leuven.
- Nguyen Luu, L. A., Goddwin, R., Kozlova, A., Kwiatkowska, A., Nizharadze, G. & Realo, A. (2000). Values as a background of HIV/AIDS related beliefs and behaviours in different cultures. *Applied Psychology in Hungary, Special Issue 1999–2000*, 85–101.
- Orenstein, P. (2011). *Cinderella ate my daughter: Dispatches from the front lines of the new girlie-girl culture*. HarperCollins
- Parasecoli, F. (2010). A Taste of Louisiana: Mainstreaming Blackness Through Food in The Princess and the Frog. *Journal of African American Studies*, 14(4), 450–468. <https://doi.org/10.1007/s12111-010-9137-y>
- Pál, E. (2016). Értékkutatások – a fiatalok számára fontos értékek. In A. Fehér, V.Á. Kiss, M. Soós, & Z. Szakály (Eds.), *EMOK XXII. Országos konferencia 2016 Tanulmánykötet* (pp. 446–459). Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar.
- Schwartz, S. H. (1992): Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In Zanna, M. (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, 25 (pp. 1–65). Academic Press. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6)
- Sharmin, T. & Sattar, S. (2018). Gender Politics in the Projection of “Disney” Villains. *Journal of Literature and Art Studies*, 8(1), 53–57. <https://doi.org/10.17265/2159-5836/2018.01.006>
- Silverman, R. A. (2009). *New Dreams, Old Endings: Searching for ‘A Whole New World’ in Disney Second-Wave Animated Romance Films*. Unpublished Essay. Wesleyan University. <https://doi.org/10.14418/wes01.1.454>
- Stover, C. (2013). Damsels and Heroines: The Conundrum of the Post-Feminist Disney Princess. *A Journal of Transdisciplinary Writing and Research from Claremont Graduate University*, 2(29). <https://doi.org/10.5642/lux.201301.29>
- Szabó, M. (2008). *A társadalmi nemekkel kapcsolatos dinamikus nézetrendszerek szociálpszichológiai vizsgálata: Ideológiák és sztereotípiák, nemi tipizáltság és társas identitás*. Doktori disszertáció, Eötvös Loránd University, Faculty of Pedagogy and Psychology.
- Thompson, T. L. & Zerbinos, E. (1995). Gender roles in animated cartoons: Has the picture changed in 20 years? *Sex Roles: A Journal of Research*, 32, 651–673. <https://doi.org/10.1007/BF01544217>
- Towbin, M. A., Haddock, S. A., Zimmerman, T. S., Lund, L. K. & Tanner, L. R. (2004). Images of Gender, Race, Age, and Sexual Orientation in Disney Feature-Length Animated Films. *Journal of Feminist Family Therapy: An International Forum*, 15(4), 19–44. https://doi.org/10.1300/J086v15n04_02

- Varga, E. & Gordon Györi, J. (2014). Értékek és kultúrák : dél-koreai és magyar nevelési értékek összehasonlítása. In E. Juhász & T. Kozma (Eds.), *Oktatáskutatás határon innen és túl* (pp. 497–518). Belvedere Meridionale.
- Wohlwend, K. E. (2009). Damsels in discourse: Girls consuming and producing identity texts through Disney princess play. *Reading Research Quarterly*, 44(1), 57–83. <https://doi.org/10.1598/RRQ.44.1.3>
- Wohlwend, K. E. (2012). The boys who would be princesses: Playing with gender identity intertexts in Disney princess transmedia. *Gender & Education*, 24(6), 593–610. <https://doi.org/10.1080/09540253.2012.674495>
- Xiao, H. & Andes, N. (1999). Sources of parental Values. *Journal of Human Values*, 5, 157–167. <https://doi.org/10.1177/097168589900500207>

Animációs filmek listája

- Andrews M., Chapman B., és Purcell S. (Rendező). (2012). *Merida a bátor*. [Film]. Walt Disney Pictures; Pixar Animation Studios.
- Bancroft T. & Cook B. (Rendező). (1998). *Mulan* [Film]. Walt Disney Pictures; Walt Disney Feature Animation.
- Buck C. & Lee J. (Rendező). (2013). *Jégvarázs* [Film]. Walt Disney Animation Studios.
- Buck C. & Lee J. (Rendező). (2019). *Jégvarázs II*. [Film]. Walt Disney Animation Studios.
- Clements R. & Musker J. (Rendező). (1992). *Aladdin* [Film]. Walt Disney Pictures; Walt Disney Feature Animation.
- Clements R. & Musker J. (Rendező). (2009). *A hercegnő és a béka* [Film]. Walt Disney Pictures; Walt Disney Animation Studios.
- Clements R. & Musker J. (Rendező). (1989). *A kis hableány* [Film]. Walt Disney Pictures; Walt Disney Feature Animation.
- Clements R., Musker J., Hall D. & Williams C. (Rendező). (2016). *Moana (Vaiana)* [Film]. Walt Disney Pictures, Walt Disney Animation Studios.
- Cottrell W., Hand D., Jackson W., Morey L., Pearce P. & Sharpsteen B. (Rendező). (1937). *Hófehérke és a hét törpe* [Film]. The Walt Disney Company.
- Gabriel M. & Goldberg E. (Rendező). (1995). *Pocahontas* [Film]. Walt Disney Pictures; Walt Disney Feature Animation.
- Geronimi C., Reitherman W., Clark L. & Larson E. (Rendező). (1959). *Csipkerózsika* [Film]. Walt Disney Productions.
- Geronirni C., Jackson W. & Luske H. (Rendező). (1950). *Hamupipőke* [Film]. Walt Disney Productions.
- Greno N. & Howard B. (Rendező). (2010). *Aranyhaj és a nagy gubanc* [Film]. Walt Disney Animation Studios; Walt Disney Pictures.

Hall D. & Estrada C. L. (Rendező). (2021). *Raya és az utolsó sárkány* [Film]. Walt Disney Pictures, Walt Disney Animation Studios.

Trousdale G. & Wise K. (Rendező). (1991). *A szépség és a szörnyeteg* [Film]. Walt Disney Pictures; Walt Disney Feature Animation.

Tóth, B. & F. Lassú, Zs.

Examining Parents' Views on pre-school children's value expectations, perceived characteristics and favourite Disney Princesses

Opinions differ on the power and direction of the influence of the media, but researchers agree that the development of children's thinking about gender can also be influenced by the media. In our questionnaire survey, we investigated how parents see their children's favorite Disney Princesses (DP): whether there is a connection between the children's personality traits, the parents' value preferences and the character of the favorite princesses. Based on the opinions of the 1310 participating parents, we found that most children who know DPs are familiar with the various social representation of women through the different protagonists of the stories, although boys seemed to prefer different DPs from girls. Our study suggests that the parents' own preferences, their characterization of their child and the value-based expectations they place on the children are also determined by the gender of the child and are related to the Disney character that they see as their children's favourite.

Keywords: Disney Princesses, pre-school children, parental views, gender differences

Tóth Brigitta: <https://orcid.org/0000-0001-6490-1260>

F. Lassú Zsuzsa: <https://orcid.org/0000-0003-2213-0810>